

FENOMÉN V ŠUMAVA

Příběh krajiny u pramenů Vltavy

TEREZA KREJČÍ

nastole

Připraveno ve spolupráci s

Královská Šumava
Národní Geopark

Fenomén Šumava

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihynastole.cz
www.albatrosmedia.cz

Tereza Krejčí

Fenomén Šumava – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

.....

FENOMÉN ŠUMAVA

Příběh krajiny u pramenů Vltavy

.....

TEREZA KREJČÍ

Chcete, aby příběh této skvělé knihy pokračoval i potom,
co ji dočtete? Tak ji pusťte dál do světa! Vše potřebné
se dozvíte na **www.restorio.cz**.

Albatros Media podporuje udržitelný rozvoj, který vrací použitým věcem smysl. On-line antikvariát Restorio vaše knihy odkoupí a zaplatí vám ihned – nečekáte, až se prodají. Získané peníze si můžete nechat, nebo si vyberete charitu, kterou jimi podpoříte. V tom případě navýší Restorio částku o 20 %.

© Tereza Krejčí, 2025
Photos © David Sedláček, 2025
sedylehy.com

ISBN tištěné verze 978-80-7448-335-6
ISBN e-knihy 978-80-7448-400-1 (1. zveřejnění, 2025) (epub)
ISBN e-knihy 978-80-7448-401-8 (1. zveřejnění, 2025) (mobi)
ISBN e-knihy 978-80-7448-399-8 (1. zveřejnění, 2025) (ePDF)

OBSAH

Nezapomenutelná...	7
Ráj	10
Zelené srdce Evropy	17
Šumava: odkud kam?	19
Gar-Rayeta: kámen vyzařující světlo	21
Živá Šumava	29
Šumavské vody	35
Zvířecí strážci Šumavy	38
Jací tu žili a žijí lidé	43
Historie osídlení Šumavy (zhruba do roku 1900)	54
Jak mizela stará Šumava	73
Vzhůru na Šumavu!	81
Jak Šumavu prožít	85
Základní (a trochu osobní) průvodce Šumavou	90
Uprostřed ničeho	108
Pustina (okolí Dobré Vody a hory Křemelné)	112
Šumava lámající se do Pošumaví	115
Tři šumavské hrady	117
Český kraj: Sušice a okolí	122
Javorník a nenápadná česká krajina plná kouzel	126
Brána mezi západní a jižní částí Šumavy	129
Zlatonosná údolí a hory	131
Srní	135
Staré hluboké lesy	137
Svaté řeky	141
Vzhůru do světa lesních samot	144
Podroklaní	149
Hrdá sokolská krajina Králováků a Vchynicko-tetovský kanál	154
Pláně	158
„Zřídlo české duše“: prameny Vltavy	162
Po Teplé Vltavě až k Vltavici	165

Zimní kopec Vimperk	171
Kouzelné obří hory kolem Boubína	175
Na stráži nad průsmykem mezi Německem a Čechami	180
Zapomenutá Šumava	183
Konec staré medvědí Šumavy	187
České moře: Lipno	190
Konec Šumavy	195
O autorce	196

NEZAPOMENUTELNÁ...

V Evropě je mnoho pohoří, mnoho přírodně a krajinně cenných území. Šumava, byť nepatří mezi nejvyšší, není tak dechberoucí jako skalní stěny Dolomit a po jejích vodách se neprohánějí bílé plachetnice jako po hladině Ženevského jezera, přesto: pro řadu z těch, kdo tu žili, kdo měli možnost ji poznat, je nezapomenutelná. Byť ne vždy pohostinná, často melancholická, temná a zamračená, umí se vrýt do srdce tak, že ti, kdo odtud odešli, po ní do konce svých dnů touží. Třeba Adalbert Stifter, Karel Klostermann, Josef Váchal, ale i vypravěčka hororových a detektivních románů Petra Klabouchová. Ti všichni tu žili, odešli a ve zbývajících dnech zpívali či zpívají písně o Šumavě.

Proč?

Protože srdce jim nedá jinak.

V šumavských kopcích, hlubokých údolích a řekách se dá najít cosi základního, co se dotýká samé podstaty našeho lidského bytí. Cosi, co zní člověku v kostech a pro co nemáme jméno. Cosi, co jsme kdysi zažili a co se vepsalo do historie našich buněk. Nemůžeme na to zapomenout a volá nás to k sobě zpátky. Karel Klostermann o tom psal jako o ztraceném ráji.

Je to zvláštní fenomén, tato Šumava, o níž blouzníme, když v Čechách hledáme únik z reality.

RÁJ

„Jako chlapec chodíval jsem sem velmi často: rozjímal jsem tu a modlíval se – nemohu vypsát, jaká měkká, zbožná nálada se tu snášela do srdce. Věčný stín tu vládl a velebný klid pod starými smrky, jedlemi a buky.“

K. Klostermann o okolí Hauswaldské kaple v povídce *Červené srdce*

FENOMÉN ŠUMAVA

Když psal zhruba před sto dvaceti lety o Šumavě Karel Klostermann, psal o ní jako o pomalu se zanořujícím původním ráji – jako o mizející neposkvrněné divočině plné tklivé nádhery, v níž strávil šťastné dny svého dětství a dospívání. Když se člověku podaří zorientovat se v historii šumavských lesů, pochopí, že Klostermann popisoval historickou skutečnost, kterou sám zažíval. V době jeho života Šumava skutečně přišla o významnou část svých lesů: člověk ji – jako po tisíciletí vznikající biologické společenství – dovedl na hranici zániku. Tato vize Šumavy se však také – ještě za jeho života – stala jakousi „krýsařovou písní“ rozvoje českého turistického ruchu na Šumavě: řada Čechů se sem vydala po Klostermannových stopách hledat onen „původní ráj“.

Kupodivu je tomu tak do dneška. Ze spisovatelů, kteří psali a píšou česky, byl Klostermann první, kdo dokázal postihnout šumavský „fenomén“ tak, že už si Šumavu vlastně ani jinak představit neumíme. Paradoxně to byl ráj, v němž české osídlení mělo mizivou tradici. Přesto je ale Šumava fenoménem české země: obrovský neproniknutelný les, který Čechy odděluje od západní Evropy; vzrušující hranice, která udává tvar tomu, kým jsme – naši identitě.

ARCHETYP ZTRACENÉHO RÁJE

Ztracený ráj je jeden ze základních archetypů západní civilizace. Příběh Adama a Evy vyhnaných z rajske zahrady je hluboko v každém z nás. Každý z nás někdy zas a znovu podléhá síle tohoto mýtu a občas se vydáváme někam ho hledat.

» Šumavské lesy

I ve *Starých pověstech českých* – v zatím posledním komplexním pokusu o českou mytologii – Alois Jirásek začíná líčením ztraceného ráje. Krajina, kterou popisuje v prvních odstavcích svého díla, není nepodobná mytické Šumavě, o níž stále sníme i my: jejím neprostupným lesům a její divokosti.

SKUTEČNÝ PŮVODNÍ RÁJ

Představu jakéhosi původního ráje – původního ideálního stavu – paradoxně potvrzují i vědci, kteří se shodují na tom, že prostředí, v němž jsme se evolučně vyvíjeli, v nás zůstává uloženo: pro náš mozek je to stále něco jako „skutečný původní ráj“ – místo, pro něž jsme vyvinuti, kde je náš mozek nejvíc uvolněný, „šťastný“.

Pro nás Středoevropany je to krajina lesů. Po desetitisíce let jsme se vyvíjeli v hustě zalesněné krajině, která je dnes už ale spíš vzácná.

Šumava tak je pro nás – v podobě, v jaké ji známe dnes¹ – jedinečně velká oblast s hustým zalesněním a nízkým osídlením. Skutečný velký – tady a teď existující, fungující – ráj. Společně s Bavorským lesem bývá právem nazývána „zelené srdce Evropy“.

¹ Nutno říct, že také díky odsunu sudetských Němců, následnému vzniku hraničního pásma a v poslední řadě i díky vzniku národního parku.

Čím je to srdce rozlehlejší a člověkem méně využívané, tím víc si v něm příroda může žít, jak chce – tím spíš si uchovává svou původní kvalitu, která je zakódovaná v naší DNA. Tím víc dýchá, tím víc je živá, a když se do ní ponoříme, tím snadněji se spojíme s tím, kým jsme kdysi byli. Čím větší, tím rychleji nás začne uvolňovat od všeho, co na nás civilizovaný svět nakládá – tím rychleji nás napravuje a léčí.

JAK ZNÍ TAHLE KRAJINA?

Šumava v nás evokuje obraz starých mohutných lesů. Vážný, trochu tesklivý a děsivý, často pošmourný a nehostinný prastarý hvozď z našeho podvědomí vyvolává cosi jako pocit „pradomova“ – prostoru, který je nám vlastní – naší „vlasti“.

„Jádro“ mytické Šumavy je určeno – většinou celkem úzkým – územím kolem hraničního hřbetu, tedy nejvyššího podlouhlého masivu, který od nepaměti tvoří zemskou hranici a hranici mezi *Bayerwaldem* a *Böhmerwaldem* (Bavorským a Českým lesem²).

Ponořit se do hloubi lesů, zabloudit do samoty, přiblížit se hranici, projít místy zašlého života, zlehka se dotknout její drsnosti, fyzicky ucítit konec našeho „českého“ světa (dál je Západ – jiný svět), trochu se bát. To všechno jsou témata Klostermanna a horní Šumavy, která pro Čechy stále tvoří – z větší části nepřístupné anebo jen obtížně přístupné – jádro hodnoty toho, za čím sem přijíždějí.

Vážnost a stesk smrkových lesů rezonují s naší nostalgií po tom „vlastním“, co jsme ztratili. Pocity osamělosti, bytí na hranici, propadání se do bažin, úzkost – to všechno jsou průvodní projevy touhy po ztraceném ráji, kterým dal tvar sdíleného mýtu nejen Klostermann, ale zhmotnil se i v příbězích o Králi Šumavy. Se stejným emocionálním arzenálem pracuje i seriál *Policie Modrava* anebo třeba spisovatelka Petra Klabouchová ve svých detektivních a hororových románech ze Šumavy, podobně jako řada dalších tvůrců.

Na Šumavě ale najdeme i mnoho jiných, méně drsných tónů: krajina kolem Železné Rudy je mnohem vzosnější, „větší“, jako kdyby se v ní člověk mohl nadechnout víc nebe. Krajina podél Vltavy je lyričtější, ženštestší, v luzích nad Lipnem se rozlévá do tvaru srdce. Čím blíže se dostává civilizaci, tím je měkčí, přístupnější, milejší.

Když se podíváme na Šumavu a Pošumaví shora, působí skutečně dojmem nějakého zapomenutého ostrova z jiných dob – ostrova, kde jsme byli kdysi doma, kde se můžeme nadechnout toho, co je nám hluboce „vlastní“. Krajina Šumavy a Pošumaví vyzývá člověka k tomu starému, s čím jsme svázani, k blízkému setkání se zachovalou přírodou a starou

2 Termín Český les se dnes používá pro vrchovinu navazující na Šumavu na její západní straně, nicméně historicky – většinou ale ve své německé podobě *Böhmerwald* – označoval celou Šumavu.

kulturní krajinou, která se tu naštěstí neproměnila v továrnu na výrobu potravy (jako tam, kde se ji podařilo scelit ve velké širé lány). Tato krajina vyzývá k prodlení, k návratu ke svému tělu a cítění, k prostému bytí tady a teď – což je jindy a jinde tak překvapivě obtížné. Zve nás ke snění, ke zklidnění, k rekreaci (ke *znovustvoření*).

ŠUMAVA REKREAČNÍ

Proč vůbec jezdíme na „dovolenou“? Co si to máme „dovolit“? A proč tohle „dovolování si“ ustanovuje i pracovní zákon?

Na obě otázky – možná trochu překvapivě – je vlastně jedna odpověď: protože alespoň jednou za rok potřebujeme čas, kdy nevytváříme žádné hodnoty; čas, kdy potřebujeme obnovit naše vnitřní zdroje a kdy můžeme jen prostě být tak jako na začátku, když jsme ještě nemuseli nic. Když jsme se nemuseli o nic snažit.

Každý člověk potřebuje v dětství čas, kdy nic nemusí, protože se teprve tvoří. Každá společnost měla na začátku svůj ráj, kde bylo všeho dostatek a vše bylo v pořádku. Každý člověk tenhle čas – čas znovu se stvořit, čas rekreace – potřebuje.

Slovo *rekreace* máme často spojené s dobami budování socialismu. Tisíckrát bylo zneužito. Přesto ale, když ho přeložíme do češtiny, znamená *znovustvoření*. To slovo vystihuje přesně nejhlubší podstatu turismu: lidé – neustále něco produkující, kupující, prodávající, zachraňující atd. – se někdy potřebují zastavit a vzpomenout si na svobodu dětství (jaké to je, *znovu se stvořit*), aby byli schopni jít dál.

Vydat se na Šumavu s touhle touhou je to nejlogičtější, co můžete udělat. Území spojené s představou původního ráje, místo u pramenů české kultury, kde je v tak rozsáhlém měřítku zachovalá původní krajina, je ideálním místem zanoření se tam kamsi zpátky, hluboko – na začátek.

ZELENÉ SRDCE EVROPY

Když se podíváte na Evropu, rozdělenou do čtverečků polí a měst, opravdu z výšky, jeví se Šumava jako zelený ostrov v jejím středu: většinu území tvoří rozlehlé a souvislé lesy, propletené bohatstvím potoků, řek a říček. A právě díky rozlehlosti těch lesů a do velké míry její nenarušenosti je Šumava domovem bohaté fauny a flóry, která tu – jako již na velmi málo místech Evropy – nabízí obrovskou plochu, v níž se příroda může přelévat sem a tam, obnovovat se a svobodně dýchat. Tím je v Evropě výjimečná a z ekologického i emocionálního hlediska nenahraditelná.

Její jádro chrání národní park Šumava, založený v roce 1991, největší národní park v Čechách. Ten – společně s národním parkem Bavorský les – usiluje o to, aby se zelené srdce Evropy stalo důležitým centrem ochrany přírody a udržitelného způsobu života, který slouží jako vzor pro další oblasti v Evropě. Jako biosférická rezervace je Šumava chráněna organizací UNESCO od roku 2000.

„LIDSKÉ“ SRDCE

Zelené srdce Evropy má nejen svou přírodní stránku, ale i tu kulturní: lidskou. Jenže to lidské srdce je rozlomené na českou a německou část, hluboce poznamenané odsunem místního obyvatelstva do Německa a železnou oponou, která je na padesát let rozřízla vedví. Přestože se zdá, že se v posledních letech uzdravuje, pro jeden lidský život je to stále příliš pomalý proces.

